

Umhverfis- orku og loftslagsráðuneytið

Skrifstofa landgæða
Skuggasund 1
101 Reykjavík

Reykjavík, 26. október 2022

E-2022-330/00.11

Efni: Umsögn um Grænbók um líffræðilega fjölbreytni íslenskra vistkerfa

Auglýst er til umsagnar, í samráðsgátt stjórnvalda, Grænbók um líffræðilega fjölbreytni íslenskra vistkerfa, mál nr. 180/2022.

Um mikilvægt mál er að ræða og tekur Landsvirkjun undir nauðsyn þess að vernda og viðhalda líffræðilegri fjölbreytni. Sú verndun verður að byggja á bestu mögulegri þekkingu ásamt stefnumótun og lagaumgjörð. Þannig er mikilvægt að Grænbókin byggji á eins góðum grunni upplýsinga og unnt er til að undirbyggja opinbera stefnu og aðgerðaáætlun.

Landsvirkjun telur það vera góða nálgun að Grænbókin þjóni sem samantekt á því sem vitað er um líffræðilega fjölbreytni á Íslandi, jafnt á landi, í vatni og sjó sem og því lagaumhverfi sem er til staðar hér á landi. Landsvirkjun telur drög að Grænbók vera góða byrjun en nauðsynlegt er að frekari vinna fari fram eigi að skapa góðan grundvöll til að ná markmiðum um opinbera stefnu og aðgerðaáætlun.

Grænbókin í núverandi mynd er fyrst og fremst samantekt á því sem vitað er um líffræðilega fjölbreytni á Íslandi á landi, í vatni og í sjó sem og það lagaumhverfi sem er til staðar. Almennu eru dregnar fram upplýsingar um þær tegundir sem lifa á Íslandi en lítið sett fram af tölulegum upplýsingum og greiningu á núverandi þekkingu, gögnum og gæði núverandi gagna. Landsvirkjun telur mikilvægt að setja fram ítarlegri greiningar á fyrirliggjandi gögnum áður en lengra er haldið og að heildarmyndin verði dregin skýrar fram. Landsvirkjun bendir sérstaklega á að umfjöllun um lífríki í ferskvatni er ábótavant og telur fyrirtækið mikilvægt að sú umfjöllun verði dýpkuð.

Fyrirtækið lýsir sig reiðubúið til að deila gögnum og veita aðra þá aðstoð sem gagnleg gæti þótt við vinnslu Grænbókar. Hér á eftir má finna sértækar athugasemdir Landsvirkjunar.

Kaflí 1.2.2. Löggjöf

Landsvirkjun bendir á að bæta megi við eftirfarandi tengingum í lagaumhverfi Grænbókarinnar. Öll lög þau sem bent er á hér að neðan hafa að geyma ákvæði um vernd og nýtingu á lífríki.

- Lög um lax og silungsveiði (61/2006)
- Lög um fiskrækt (58/2006)
- Lög um stjórn vatnamála (36/2011)
- Lög um um verndar og orkunýtingaráætlun (lög nr. 2011/48)

Kaflí 3: Stöðumat fyrir verndun líffræðilegrar fjölbreytni á Íslandi

Í ofangreindum kafla eru dregnir fram þeir þættir sem lýsa stöðu mála í dag, m.a. núverandi stefnur, núverandi og væntanlegar aðgerðir og eru upplýsingar aðallega settar fram í texta, fyrir utan örfá gröf sem sýna m.a. fjölda gróðursettra trjáplantna, flatarmál friðlýstra svæða og framleiðslu laxa í fiskeldi. Í samantektinni er vöntun á heildstæðri nálgun og yfirsýn og telur Landsvirkjun að skýrara væri að setja stöðuna jafnframt fram á myndrænni hátt og draga fram heildaryfirlit. Á sambærilegan hátt er ekki sett fram skýrt mat á gæði gagna né mat á því hvort fyrirliggjandi gögn og þekking sé ásættanleg

í tengslum við væntanlega vinnu um líffræðilega fjölbreytni. Einnig þarf að velta því upp hver grunnviðmið séu við mismunandi aðstæður þegar rætt er um líffræðilega fjölbreytni.

Landsvirkjun telur að sérstaklega þurfi að vinna með umfjöllun um vistgerðir í ferskvatni í kafla 3.4.2; Staða og þróun lífríkis á landi. Töluverð starfsemi á sér stað í og við ferskvatn og er starfsemi Landsvirkjunar þar meðtalin. Bæði vatnsaflsvirkjanir og jarðvarmavirkjanir hafa áhrif á vistgerðir í ferskvatni og er þannig afar mikilvægt að öll stefnumótun um verndun líffræðilegrar fjölbreytni byggji á þeirri þekkingu sem til er. Við þá umfjöllun í Grænbók er stuðst við samantekt Náttúrufræðistofnunar sem er fylgirit með skýrslunni. Landsvirkjun telur að sú samantekt sé ekki nægileg til að undirbyggja umfjöllun um vistgerðir í ferskvatni. Sem dæmi má nefna umfjöllun um verndargildi vatna sem hafa að geyma tiltekna lauka. Staðreyndin er að það vantar viðtækari kortlagningu á plöntum í stöðuvötnum til að ná heildarsýn. Þá er fjallað um æðplöntuhluta á án þess að sjá megi að sú umfjöllun byggji á nokkrum gögnum. Töluverð umfjöllun er um verndargildi hálendistjarna. Eðli máls samkvæmt eru tjarnir skammlíft fyrirbrigði og þar finnast lífverur sem eru tækifærisinnar og eiga auðvelt með að færa sig annað. Lífríki í slíkri vistgerð nær því lítt að þróast vegna þess að líftími tjarnarinnar er stuttur. Fjöldi tjarna á Íslandi skipta þúsundum, á hálendi og annars staðar. Landsvirkjun telur varhugavert að verndargildi hálendistjarna sé sett fram sem meira en annarra vatnagerða sem eru sumar hverjar mun sjaldgæfari.

Kafla 3.3. Aðrar stefnur

Vegna innleiðingar laga um stjórn vatnamála hefur mikil vinna farið fram undir stjórn Umhverfisstofnunar í samvinnu við Veðurstofuna, Hafrannsóknastofnun og Náttúrufræðistofnun í að flokka og ástandsmeta vötn og strandsjó á Íslandi¹. Sú vinna er meðal annarra gagna góður grunnur til að meta verndargildi vatna en það er ekki dregið fram í Grænbókinni. Landsvirkjun leggur til að horft verði til þessarar vinnu og hún nýtt í Grænbókinni.

Landsvirkjun bendir á að fleiri alþjóðleg samtök hafa þróað staðla og stefnur sem horfa ætti til. Má þar nefna Alþjóðlegu vatnsaflssamtökin (IHA), en samtökin hafa gefið út leiðbeiningar² um það hvernig vinna skal með líffræðilega fjölbreytni og ágengar tegundir í vatnsaflsverkefnum. Enn fremur er bent á Alþjóðlegu endurheimtarsamtökin (SER) sem hafa gefið út leiðbeiningar³ um endurheimt vistkerfa. Innleiðing á taxonomy⁴ tilskipun Evrópusambandsins, sem verið er að innleiða í íslensk lög, tekur einnig til þessara þátta hvað varðar fjármögnun verkefna og gerðar eru ríkar kröfur um að nýting auðlinda fari fram á sjálfbæran hátt.

Kafla 3.5.5. Framandi tegundir

Fjallað er um innfluttar framandi tegundir í skýrslunni og eru nokkrar þegar flokkaðar sem ágengar tegundir hér á landi. Mikilvægt er að fyrir liggi skýrar leiðbeiningar um þau áhrif sem framandi tegundir geta haft á lífríkið og þá hvernig bregðast megi við þar sem þær hafa komið sér fyrir. Vefur Umhverfisstofnunar um framandi lífverur er gott framtak í því samhengi. Jafnframt er nauðsynlegt að skýrt sé að notkun framandi tegunda hvorki tengist né eflir líffræðilega fjölbreytni landsins samkvæmt alþjóðlegum skilgreiningum. Alveg skýrt þarf að vera við hvaða aðstæður er átt þegar rætt er um líffræðilega fjölbreytni, þ.e. fjölbreytni í náttúrulegu umhverfi og íslenskum vistkerfum, en skírskotunin á ekki við um manngert umhverfi svo sem í byggð né heldur ræktarland í landbúnaði, þar með talin svæði tekin undir nytjaskóg. Betur fer á því að skilja algerlega þarna á milli.

1 <https://www.ust.is/haf-og-vatn/stjorn-vatnamala/vatnavefsja/>

2 <https://static1.squarespace.com/static/5c1978d3ee1759dc44fbd8ba/t/60824842616be87271c1b7d9/1619150998214/Hydropower+How-to+Guide+Biodiversity.pdf>

3 https://cdn.ymaws.com/www.ser.org/resource/resmgr/publications/ser_international_standards_.pdf

4 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2178&from=EN>

Niðurlag

Nýting á náttúruauðlindum er stór þáttur í starfsemi Landsvirkjunar og þar af leiðandi eru rannsóknir á náttúru og lífríki mikilvægar í starfsemi fyrirtækisins. Brýnt er að hafa skýrar línur þegar kemur að skilyrðum og kröfum gagnvart þeim áhrifum sem starfsemin óhjákvæmilega hefur á lífríki. Mikilvægt er að vernda og viðhalda líffræðilegri fjölbreytni en sú verndun verður að byggja á þeirri bestu þekkingu sem til er og öll stefnumótun og lagaumgjörð sömuleiðis. Landsvirkjun telur mikilvægt að á þessu stigi sé dregið skýrar fram hver staða og þekking á líffræðilegri fjölbreytni er hér á landi áður en lengra verður haldið. Bæta þarf Grænbókina til að svo megi verða. Landsvirkjun hefur í starfsemi sinni stundað fjölbreyttar rannsóknir víða um land og lýsir fyrirtækið sig reiðubúið til að deila gögnum og veita aðra þá aðstoð sem komið gæti að gagni.

Virðingarfyllt,

Kristín Linda Árnadóttir
Aðstoðarforstjóri

Ólafur Arnar Jónsson
Forstöðumaður Nærsamfélags og náttúru